

Justitiedepartementet

Yttrande över promemorian Säkerhetszoner – ökade möjligheter för polisen att visitera för att förebygga brott (Ds 2023:31)**Sammanfattning**

Det finns ett angeläget samhällsbehov av att förbättra effektiviteten i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet. Det kan dock ifrågasättas om förslaget att kunna inrätta särskilda säkerhetszoner innebär en sådan förbättrad effektivitet att ingreppen i den personliga integriteten är motiverade. Under förutsättning att säkerhetszonerna används med balans och endast i akuta och svåra situationer kan det dock finnas fördelar med förslaget. Det avgörande är hur möjligheten kommer att användas i praktiken.

Det finns olika aspekter att beakta såsom tillämpningen av föreskrifterna men även deras förenlighet med lagstiftningen avseende mänskliga fri- och rättigheter. Sammanfattningsvis ser Jönköpings kommun ett antal risker med förslaget att införa säkerhetszoner.

Förslagets effektivitet

Polismyndighetens utökade befogenheter ska utgå ifrån en bedömning av om säkerhetszon behövs för att söka efter vapen och andra farliga föremål på allmän plats. Polisens bedömning förutsätter att det finns konkret information om risk för skjutning eller sprängning och att det är kriminella nätverk som avser att utföra gärningen på en viss geografisk plats. I många fall har inte polisen sådan information och då får förslaget ingen betydelse. Om polisen dock har sådan information finns det redan enligt nuvarande lagstiftning möjlighet att förhindra många grova brottsliga gärningar såvida det finns en konkret misstanke mot en person. Inte heller i den situationen får därför förslaget någon större betydelse.

Det finns en rätt att överklaga polisens beslut om säkerhetszon. Kretsen av berättigade att överklaga har hämtats från förvaltningslagen, det vill säga den som ”saken angår” har rätt att överklaga. Även om det finns en omfattande rättspraxis avseende begreppet så saknar den relevans för de aktuella föreskrifterna. I utredningen föreslås att det överlämnas till rättspraxis att närmare bedöma kretsen. Det hade varit önskvärt att kretsen klargjorts, det vill säga om den omfattar den person som bor inom den upprättade säkerhetszonen, passerar genom eller blir föremål för kroppsvisitation eller får sitt fordon genomsökt i säkerhetszon.

En annan aspekt är eventuella effekter på kriminella nätverk. Det tycks finnas begränsat med underlag som visar om säkerhetszoner kan ha en brottsförebyggande effekt. Danmark har erfarenhet av visitationszoner men forskningen är inte entydig. Det finns de som befarar att säkerhetszoner kan vara kontraproduktiva på grund av risken för diskriminering och rättsosäkerhet och därmed en påverkan på tilliten till samhället.

Då de kriminella nätverken rekryterar unga ostraffade finns det en svårighet i att koppla potentiella förövare till kriminella nätverk. Grova brott genom skjutningar mot bostäder behöver inte heller innebära att förövare rör sig inom områden som utgör allmän plats. Det innebär att det kan bli en utmaning för polisen att göra den rena geografiska avgränsningen av en säkerhetszon.

Risk för rättsosäkerhet

Även om kravet är att det ska finnas anledning att ingripa i syfte att förhindra sprängning eller skjutning kommer svåra överväganden att behöva göras i det enskilda fallet. Det kommer också att vara mycket svårt att konsekvent och i varje enskilt fall upprätthålla proportionalitetsprincipen.

Ett införande av säkerhetszoner påverkar inte bara de personer som är inblandade i kriminalitet, det skulle även kunna få stora konsekvenser för varje människa som bor i det aktuella området och i samhället i stort. Förslaget innebär på det sättet ett stort ingrepp i den personliga integriteten då personer som varken är involverade i kriminella nätverk eller planerar grov brottslighet kommer att bli föremål för kroppsvisitation eller få sina fordon genomsökta.

Mänskliga rättigheter och barns rättigheter enligt barnkonventionen

Det är viktigt att Sverige lyckas vända den negativa trenden med ökande brottslighet, våld och otrygghet. Särskilt angeläget är det att skydda barn och unga som riskerar att rekryteras av kriminella nätverk. De brottsförebyggande insatserna som föreslås måste vägas mot mänskliga rättigheter och barns rättigheter enligt barnkonventionen. Jönköpings kommun vill betona att barnets rättigheter gäller varje barn till dess att barnet fyller 18 år.

BRÅs rapport Barn och unga i kriminella nätverk (2023) visar att yngre barn används av de kriminella nätverken för att förvara, transportera och sälja narkotika. Med den vetskapen går det att anta att även yngre barn som vistas i säkerhetszoner kommer att visiteras av polisen. För de barn som rekryterats in i kriminella kretsar kan en upptäckt leda till att de får skydd och hjälp bort från ett liv i kriminalitet. För andra barn kan en visitering, förutom att det är ett intrång i barnets privatliv, också bli en traumatisk upplevelse. Det finns en risk att barn som misstänkliggörs och visiteras kan uppleva en misstro och minskad tillit till polisen och samhället i framtiden.

Enligt utredarens bedömning kommer män i större utsträckning än kvinnor att bli föremål för polisens ökade befogenheter. Jönköpings kommun ser därför att det kan finnas en risk för att barn och kvinnor kommer att utnyttjas i större utsträckning i kriminella syften, till exempel för att transportera vapen, även om de inte kommer att vara fredade för visitationer.

Risk för ökad diskriminering och stigmatisering i redan utsatta områden

Jönköpings kommun ser en motsättning mellan ökad trygghet och en risk för stigmatisering vid beslut om införande av säkerhetszon i områden som är socioekonomiskt utsatta. Att bo i ett område som utpekats som en säkerhetszon kan komma att påverka självbild, identitet och hälsa negativt hos de som bor i dessa områden.

Det är sannolikt att det är socioekonomiskt utsatta områden som i störst utsträckning kommer att bli föremål för beslut om att inrätta säkerhetszoner, vilket riskerar att öka stigmatiseringen. När ett eller flera områden pekas ut som

säkerhetszoner skulle det också kunna förstärka segregationen i samhället. Boendesegregation får konsekvenser på både individ- och samhällsnivå. Människor som bor i socioekonomiskt svaga områden påverkas mest negativt av segregationen och framför allt barn och ungas framtida livschanser påverkas av den miljö de växer upp i.

Vilka kriterier polisen har för vem/vilka de väljer att visitera kan få stor påverkan. Eventuella fördomar skulle kunna leda till att vissa grupper av människor visiteras oftare än andra, till exempel människor med annan hudfärg än vit. Denna risk för diskriminering talar emot ett införande av ökade möjligheter för polisen att visitera.

Risk för minskad tillit i samhället

Alla ovan nämnda faktorer; kränkning av grundläggande mänskliga rättigheter, risk för stigmatisering, ökad segregation och diskriminering kan påverka människors hälsa negativt. Det kan leda till att ytterligare försämra förutsättningarna för redan utsatta grupper. Tidigare undersökningar visar att människor som bor i socioekonomisk svagare områden upplever en sämre hälsa och har kortare förväntad livslängd än andra.

I arbetet med stadsdelsutveckling strävar kommunen efter attraktiva och trygga offentliga miljöer där människor vill vistas. Vid ny- och ombyggnationer tas hänsyn till behovet av möten och dialog mellan människor. Om ett område utpekats som säkerhetszon kommer det att påverka samverkan och möjligheten för aktörer att verka i det aktuella området. Det arbete som polisen gör vid inrättande av en säkerhetszon måste kopplas ihop med befintligt samverkansarbete som sker mellan kommunens förvaltningar och övriga aktörer liksom med det långsiktiga brottsförebyggande arbetet. Erfarenheterna visar att skriftlig kommunikation sällan är tillräcklig för att nå fram med information om komplexa frågor som till exempel införande av säkerhetszon. Det är viktigt att dialogen är i fokus vid en sådan åtgärd och att kommunala verksamheter som berörs och civilsamhället medverkar vid dessa tillfällen.

Sammanfattningsvis ser Jönköpings kommun ett antal risker med förslaget att införa säkerhetszoner, både när det gäller tillämpningen av föreskrifterna men även deras förenlighet med lagstiftningen avseende mänskliga fri- och rättigheter. Det är väsentligt att föreskrifterna och dess effekter följs upp och utvärderas.

Därutöver anser Jönköpings kommun att för ett så pass genomgripande förslag är remisstiden anmärkningsvärt kort.

JÖNKÖPINGS KOMMUN

Ann-Marie Nilsson
Kommunalråd

Johan Fritz
Stadsdirektör